

BALADA

JAN RADYSERB-WJELA (1822–1907)

Dźowki wódneho muža

Kak w pruhach běloh měsačka
so puć a chójny slěbornja!
Pan Lubań jěcha přez holu,
chce wječor k lubej do hrodu.

5 Hlej, při Sprjewi na holinje
kak hujna rejka zejhrawje!
Hlej, wódnoh muža dźowčata
so wjertola tam do koła.

hujna = flüchtig

10 Ma kózda złotu króničku
na jasnych włóskach błýšcatu.
Jich suknički ze slěbora
wšě w měsačku so zybola.

15 Ta rjeńša, rejku spušćiwši,
'mu bělu ručku poskići.
„Stój, stój, najrjeńši paniko,
a powjerc ze mnu w rejce so!“

'mu = jemu

20 Je krasna jako lilija,
ta na jězorku zakčěta,
jej z wóčkow žiwe swětleško
kaž janske muški swěći so.

„Džě pój, skoč ke mni z konika!
W skok wozmjemy će do koła.
Hlej, kak te moje sotřički
sej kiwaju će do reji!“

25 „Ně, njeporejwam ze žanej,
štož jeno z tej mi najlubšej!“
„Tu najebać mi ruče pój
a pobudź luby rejwar mój!

A po tej rejce luboznej
30 će sobu domoj wozmu sej.
Naš nan ma hrodźik škleńčany,
tam budžeš ze mnu wjesoły.“ –

„Wšak njesměm! To by njewjesta
so wězo njemdrje hóršila!
35 A ze žanej tež njerodžu
štož jeno z mojej njewjestu.“

„Džě pój! Mam šatkow židžanych
kaž jasny měsačk, swěćatych,
mam rječazkow a pjeršćenjow
40 a křinki złota, dejmantow.“

Wón zymny hlada na rjanku,
so wobarajo wabjenju,
'mu konik njecha dlěje stać
a póčnje sylnje rjehotać.

45 „Hdyž k woli njechaš pobyć mi,
so žeńtwa z wonej złama ći.
Tuž jěchaj, jěchaj k lubušce
a wohlej, kak b'džeš witany!“

b'džeš = budžeš

Jom na wutrobu pomasnje,
50 joh dziwne čuće rozeńdze,
a měsačk widži, kak so 'mu
wšo přeměnja na wobliču.

joh = jeho

So wobroćiwši z chribjetom
wón wotjěcha kaž z wichorom,
55 w pońocy k hrodu přiňnawši,
so chwatajnj zjewi z durjemi.

Ta panička joh stróži so:
 „Što cí so njeje skućilo?
 Sy wšón mi cuzy zdziwnjeny!
 60 Što sy so dlił tak do nocy?“

Wón wupowěda z prawdu jej
 tu ducy měty dyrdomdej.
 Na to kaž čmjeła jědojta
 so wona znašla do njoh da.

65 „Štó wě, kak był jej k woli sy?
 Mi přińdžeš tak wšón změnjeny?
 Dži, dži mi! Nochcu ženicha,   ženich = nawoženja
 kiž z druhimi so wopanca!“

70 Jej hewak rjane wobličo
 so zatrašnje je zhrozniło.
 Wón hlada na tu njemdricu,
 wšu w žahłym hněwje wohidnu.   žahły = zornig

A znamjo wonej rejwarki
 ’mu rjeńše stupi před woći,
 75 ta lubjerjenje směwka so
 jom z bělej ručku kiwajo.

80 Sej slubny pjeršćen sčahnywši
 wón na blido jón wotłóži
 a njezyknywši słowička
 so chmurny hnydom z đuri da.   chmurny = finster

85 „Pój, pój mi, swěrnny koniko!
 Sem njewróćimój nihdy so.
 Nětk spěchuj, spěchuj do skoka,
 hdžež tam rjanki rejwaja!“

(žórło: Jan Radyserb-Wjela: *Basnje a balady*, Berlin 1955)

- 1 Za zrozumjenje teksta je zasopodaće wobsaha wažne. Při tym ma so wotběh jednanja wěcownje, w časowej formje prezensa a bjez direktneje řeče podać. Napisaj wobsah druheje, třećeje a štwórteje štučki! Orientuj so na přikładže za přěnju štučku!

1. štučka:

Pan Lubań jěcha přez holu, dokelž chce wječor swoju lubu w hrodže zetkać.

2. štučka:

---

3. štučka:

---

4. štučka:

- 2 W baladže so lyriske elementy z episkimi a dramatiskimi elementami zwjazaja. Přirjaduj podate přikłady z „Džowki wódneho muža“ k lyriskim, episkim a dramatiskim elementam!

- dialog mjez panom a džowku wódneho muža
- porikowy rym
- dohromady 21 štučkow
- podawki po puću k hrodej – chronologiske jednanje
- konflikt mjez panom a slubjenej
- wopisowanje situacije

lyriske elementy:

wobrazliwe sředki, na př. přirunanja a metafrý

---

episke elementy:

---

dramatiske elementy:

---

3 Přirjaduj scěhowace tekstowe přikłady stilowym figuram!

- žiwe swětleško (linka 19)
- po tej rejce luboznej (linka 29)
- šatkow židžanych (linka 37)
- kaž jasny měsačk (linka 38)
- měsačk widži (linka 51)
- wón wotjěcha kaž z wichorom (linka 54)
- z druhimi so wopanca (linka 68)

metafra:

---

personifikacija:

---

inwersija (přestajenje słowneho slěda):

---

přirunanje:

- 4 Jan Radyserb-Wjela wužiwa nam pozdaću druhdy njeznate słowa. Husto pak wustupuja tute w zřědka wužiwanej formje abo maja njezwučeny sufiks, na př.:

– *džowčata*: *džowki*

– *krónička*: *mała króna*

– *pomasnyć*: *masać*

– *zdžiwnjeny*: *džiwny*

– *njemdrica*: *njemdra žona*

Napisaj pječ dalších słowow z balady, kiž wustupuja w zřědka wužiwanej formje, a wujasni z pomocu korjenja abo podobnych słowow woznam słowa!

Wódny muž

je přirodna bytosć, wo kotrejž znajemy tójšto powěscow. Wo jeho žonje mało wěmy, powěda pak so, zo mějachu wódni mužojo rjane džowki. Impulsy za baladu „Džowki wódneho muža“ su přišli z danskeje ludoweje balady, kotruž je Johann Gottfried Herder pod titulom „Erlkönigs Töchter“ do němskeje řeče přeložil. Jan Radyserb-Wjela stwori na to swoju wumělsku wariaciju. Tema jeho balady su potajne dožiwjenja w přirodže. W tutym padže jewja so nadpřirodne mocy w podobje džowkow wódneho muža. Woda wukonja wosebitu móc a fascinaciju na čłowjeka, tak tež na pana Lubanja, kotryž jěcha wječor „w pruhach běloh měšačka“ (linka 1) při Sprjewi. (po Serbske balady, LND 1999)

- 5 Wužiwaj potajnu reju džowkow wódneho muža jako wobraz za samowumyslenu baladu! Přemysli sej jednanje, konflikt, figury, direktnu řeč a formu štučkow a napisaj baladu! Scěhowace formulacije móžeš z balady Jana Radyserba-Wjele přewzać:

w pruhach běloh měšačka

so puć a chójny slěbornja

ma kóžda złotu króničku

na jasnych włóskach blyščatu

jej z wóčkow žiwe swětlesko

kaž janske muški swěći so